

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 33.332

Газуда Л.М., к.е.н., доцент

ДВНЗ "Ужгородський національний університет"

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто сутність ресурсного потенціалу аграрної сфери. Визначено елементи ресурсного потенціалу аграрної сфери. Проведено оцінку ресурсного потенціалу аграрної сфери. Наведено перспективи розвитку ресурсного потенціалу аграрної сфери.

Ключові слова: ресурсний потенціал, аграрна сфера, сільське господарство, агропромисловий комплекс, оцінка

Gazuda L.

RESOURCE POTENTIAL AREAS OF AGRICULTURAL ECONOMICS

In the article the essence of the resource potential of agrarian sphere. Certain elements of the resource potential of agrarian sphere. The evaluation of the resource potential of agrarian sphere. An prospects of development of the resource potential of agrarian sphere.

Keywords: resource potential, agriculture, farming, agriculture, assessment

Газуда Л.М.

РЕСУРСНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ АГРАРНОЙ СФЕРЫ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрены сущность ресурсного потенциала аграрной сферы. Определены элементы ресурсного потенциала аграрной сферы. Проведена оценка ресурсного потенциала аграрной сферы. Приведены перспективы развития ресурсного потенциала аграрной сферы.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, аграрная сфера, сельское хозяйство, агропромышленный комплекс, оценка

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний розвиток агропромислового комплексу країни характеризується неефективним використанням ресурсного потенціалу, значним навантаженням на природні ресурси, про що свідчить нераціональна структура аграрної сфери економіки, низькі показники її розвитку, незбалансоване природокористування.

Україна має потужний природно-ресурсний потенціал для розвитку аграрного сектору економіки, сприятливі та різноманітні кліматичні умови, що створюють можливості для виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, забезпечення продовольчої безпеки країни, позиціонування країни на світовому ринку продовольства. Раціональність і максимальна ефективність використання задіяних у процесі сільськогосподарського виробництва ресурсів є необхідною передумовою досягнення збалансованості інтересів суспільства за соціальними, економічними та екологічними критеріями [1]. Тому, задля забезпечення продовольчої безпеки країни, вкрай важливими є питання ефективного використання її ресурсного потенціалу, зокрема землі як однієї із конкурентних переваг вітчизняного сільського господарства.

Цілі статті. Тому, дослідимо ресурсний потенціал країни та проведемо його оцінку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання проблематики раціонального використання ресурсного потенціалу, його оцінки досліджують такі провідні науковці, як В. Г. Андрійчук, П. П. Борщевський, О.О.Веклич, В. А. Голян, Г. Костирко, В. П. Мікловда, Л. Г. Мельник, О. В. Олійник, О.В. Собкевич, Т.В., Соколовська, І. М. Сотник, М. А. Хвесик, Г. В. Черевко та ін. Однак, незважаючи на численні публікації із даної проблематики і досі залишаються дискусійними питання забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Науковці під ресурсним потенціалом аграрної сфери розуміють складну, безперервно відтворювальну систему, елементами якої є всі його компоненти (природний, трудовий, фінансовий, матеріально-технічний та ін. ресурси), а зв'язки між ними визначаються соціальними, економічними, політичними, інфраструктурними та ін. чинниками, що зумовлюють функціонування і розвиток аграрної економіки [2]. Досліджуючи складові елементи ресурсного потенціалу України, слід зауважити, що важливе місце серед них займає земля як основний природний ресурс розвитку агросфери. Земельний фонд України становить 60354,8 тис.га, або майже 6% території Європи, проте земля характеризується досить високим рівнем освоєння. Однак, у структурі земельного фонду України значні площі займають ґрунти з незадовільними властивостями (змиті, піддані вітровій ерозії, засолені, перезволожені тощо) – це деградовані і малородючі ґрунти [3]. Площа таких ґрунтів на орних землях перевищує 6,6 млн га, або 20% площ ріллі [4, с.273].

Матеріально-технічна база агросфери знаходиться в дуже критичному стані, що зумовлено неспроможністю сільськогосподарських підприємств фінансувати агробізнес, значним спадом інвестиційної діяльності тощо. Водночас, спостерігаються диспропорції в технічному оснащенні підприємств аграрної сфери, їх фінансуванні, що обумовлено, з однієї сторони недостатніми обсягами випуску в Україні сільськогосподарської техніки підприємствами сільськогосподарського машинобудування (в Україні випускають лише 27% найменувань потрібних машин), низькою якістю техніки, а з іншої – недосконалістю державної політики підтримки розвитку аграрної сфери. Технічний рівень сільськогосподарського устаткування залишається досить низьким. На ремонт і технічне обслуговування щорічно витрачається 70% коштів, що направляються на придбання нової техніки (у Франції - 10%, США - лише 7%) [5].

Наслідком цього стала низька ефективність вітчизняного аграрного виробництва, де близько 33% підприємств отримали від сільськогосподарського виробництва збитки, сума яких у розрахунку на одне підприємство становила 2,1 млн.грн. [4, с.273].

Важливим елементом ресурсного потенціалу аграрної сфери є її трудовий потенціал. З огляду на те, що сільське населення є базою відтворення трудових ресурсів у сільському господарстві, створення необхідних умов для продуктивної зайнятості в аграрній сфері сприятиме нарощуванню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та підвищенню ефективності аграрної галузі [1].

Оцінюючи демографічні процеси у сільських територіях як передумови формування трудового потенціалу сільського господарства слід відмітити депопуляцію сільського населення. В Україні протягом 1990–2012 рр. депопуляція сільського населення поширилася на всі області, крім Закарпатської (приріст населення становив 6,7 %), а її масштаби суттєво відрізняються. Найбільш інтенсивно зменшувалася чисельність мешканців сіл у Чернігівській, Сумській областях (на 38,2 і 30,5 % відповідно). У Київській, Житомирській, Полтавській і Хмельницькій областях населення кожної з них зменшилося на чверть. Найменшими темпами зменшувалося

населення в Чернівецькій (3,6 %), Івано-Франківській(5 %) та Рівненській (5 %) областях [1]. Основними причинами такої депопуляції є високі показники смертності на селі та низький рівень народжуваності, інтенсифікація міграційних процесів.

Чисельність сільського населення станом на 1 січня 2012 р. становила 14,3 млн осіб, його частка у загальній кількості населення України зменшилася з 32,7 % у 1990 р. до 31,2 % у 2012 р. (рис. 1). За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, втрати населення у сільській місцевості до 2025 р. можуть перебувати в межах 1,7–2 млн осіб у зв'язку з вичерпанням потенціалу демографічного відтворення [6].

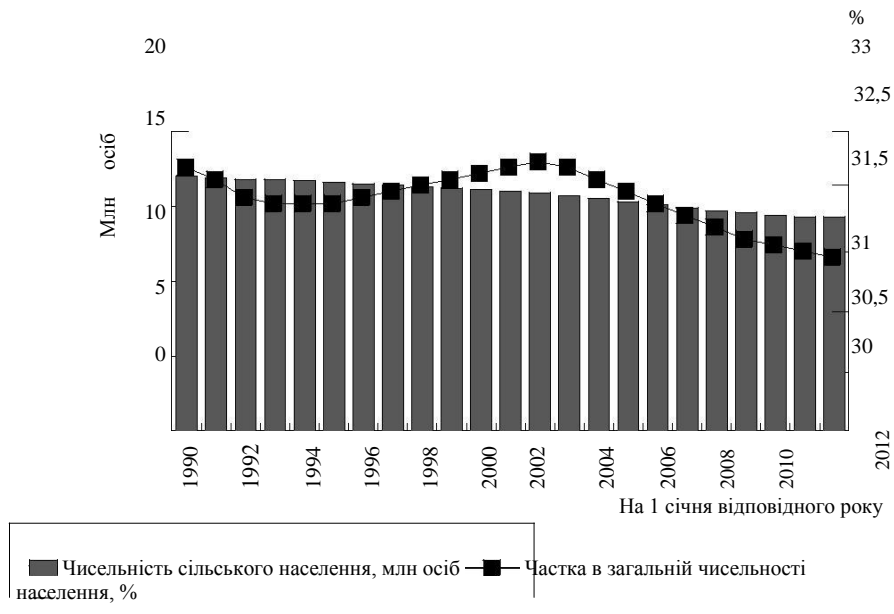

Рис. 1. Динаміка чисельності сільського населення та його частки в загальній чисельності населення України за 1990–2012 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Слід відмітити зменшення рівня трудового потенціалу на селі. Чисельність економічно активного населення сільської місцевості України віком 15–70 років у 2012 р. становила 6878,6 тис. осіб і зменшилася на 16 тис. порівняно з 2000 р. Для сільської місцевості, як і для міста, характерним є високий рівень економічно неактивного населення. Так, у 2012 р. чисельність економічно неактивного населення віком 15–70 років на селі становила 3282,9 тис. осіб (або 32,3 % чисельності сільського населення відповідної вікової групи), у місті – 8772,4 тис. осіб (або 36,7 % чисельності міського населення відповідної вікової групи). Майже кожна друга економічно неактивна особа серед сільського населення – пенсіонер, кожна четверта особа належить до категорії студентів та учнів. Виконання домашніх (сімейних) обов'язків є найвагомішою причиною економічної неактивності в усіх вікових групах, крім наймолодшої, де переважають учні та студенти, і найстаршої, де економічно неактивними є пенсіонери [1].

У багатьох розвинутих країнах у загальній чисельності зайнятих в економіці частка населення, що проживає у сільській місцевості, у рази перевищує частку зайнятих у сільському господарстві. Наприклад, у 2010 р. у структурі зайнятого населення у Німеччині частка зайнятих у сільському господарстві становила 2 %, а населення, яке проживало у сільській місцевості, – 17 %, у Франції – 3 і 29 %

відповідно [7]. Це свідчить про те, що європейське бачення перспектив розвитку сільських територій сягає далеко за межі агропромислового виробництва, а сучасний технічний прогрес вивільняє робочу силу з сільського господарства. На відміну від розвинутих країн світу, в Україні проживання у сільській місцевості ототожнюється з отриманням доходу переважно від сільськогосподарської праці. Таке становище склалося через те, що у процесі урбанізації в Україні відбувалася концентрація у містах несільськогосподарських видів діяльності, тоді як у сільській місцевості такому виду діяльності не приділялося належної уваги [1].

Зважаючи на існуючі проблеми у розвитку ресурсного потенціалу в аграрній сфері, основними пріоритетними напрямками підвищення ефективності його використання є:

- забезпечення ефективного землекористування у сільському господарстві, зокрема відтворення земельних ресурсів, підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, підвищення родючості ґрунтів;
- забезпечення ефективного використання трудового потенціалу на селі, підвищення рівня зайнятості економічного активного населення на селі, розширення спеціалізації видів діяльності сільського населення;
- формування та розвиток соціальної інфраструктури на селі, що активізує процеси зайнятості сільського населення, диверсифікує види діяльності аграрної сфери;
- забезпечення оновлення матеріально-технічної бази аграрної сфери через впровадження інноватики в сфері агробізнесу, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності агропродукції;
- забезпечення пріоритетного розвитку тих підсфер аграрного бізнесу, що мають значний експортний потенціал;
- забезпечення продовольчої безпеки країни через розвиток сільського господарства, випуску якісної сільськогосподарської продукції;
- залучення інвестиційних ресурсів в ті сфери агробізнесу, що забезпечують значну інтенсифікацію виробництва сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Ресурсний потенціал аграрної сфери: проблеми та завдання ефективного використання : аналіт. Доп. / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, О. В. Ковальова [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 76 с.
2. Дешеева Н.В. Системные аспекты воспроизводства ресурсного потенциала аграрного производства региона // Научный журнал КубГАУ – 2012. - №77 (03). – С.72-75.
3. Концепція загальнодержавної програми використання та охорони земель до 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.myland.org.ua>.
4. Сокольська Т.В. Відтворення ресурсного потенціалу агросфери як чинника економічного зростання / Т.В. Сокольська // Науковий вісник херсонського державного університету. Вип.3, Ч.1., 2014. – С.272-275.
5. Павлюк Л.В. Прогнозування розвитку 209горо209т209снy для обслуговування сільськогосподарських підприємств регіону / Павлюк Л.В., Савош Л.В. – Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 225: В № т. – Т.ІІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С.755-761.
6. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села. – Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – С. 370.
7. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS/countries?display=default>; Eurostat News Releases. 51/2012 – 30 March 2012. Urban-intermediate-rural regions [Електронний ресурс]. – Режим до-ступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-30032012-BP/EN/1-30032012-BP-EN.PDF.

Рецензент д.е.н., професор Ковальська Л.Л.